

جنگ بیولوژیک، بحران جمعیت، و قانون جوانی جمعیت در ایران

معصومه جزوانی

چکیده

در این رساله، پیوندهای پنهان و هراس‌آور میان جنگ بیولوژیک، بحران جمعیتی، و سیاست‌های جوانی جمعیت در بستر جمهوری اسلامی ایران مورد کاوش قرار می‌گیرد. جنگ بیولوژیک، به عنوان ابزاری پنهان برای تضعیف بنیان‌های اجتماعی از رهگذر عوامل زیستی، می‌تواند بر پویایی‌های جمعیتی تأثیراتی ویرانگر و بلندمدت برجای نهد، که این امر نه تنها نرخ باروری را تهدید می‌کند، بلکه پایداری فرهنگی و امنیتی جامعه را به مخاطره می‌اندازد. در ایران، با افول نرخ باروری به حدود ۱.۷ در سال ۱۴۰۲ (www.amar.org.ir بخش جمعیت‌شناسی یا گزارش‌های سالانه) و شتاب‌گیری سالخوردگی جمعیت، این تهدیدات به سطحی بحرانی رسیده که امنیت ملی را زیر سؤال می‌برد. قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، مصوب ۱۴۰۰، به عنوان راهبردی حیاتی، در پی مقابله با این چالش‌ها از طریق ترغیب به فرزندآوری و تقویت ساختارهای خانوادگی است. این پژوهش، با بررسی اهداف پنهان جنگ بیولوژیک، تأثیر آن بر کاهش جمعیت، و ارزیابی کارایی راهکارهای سیاستی، دیدگاهی جامع و هشداردهنده ارائه می‌دهد تا با استناد به آموزه‌های دینی، مانند روایت پیامبر اکرم (ص) که فرمود: «تَنَاقَحُوا تَكْثُرُوا فَإِنِّي أَبَاهِي بِكُمْ الْاَلَمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (بحار، ج ۴۴، ص ۱۷۰) (ازدواج کنید و زیاد شوید که من به شما در روز قیامت مباحثات می‌کنم)، بر ضرورت افزایش نسل به عنوان سپری در برابر تهدیدات تأکید ورزد.

کلمات کلیدی: جنگ بیولوژیک، بحران جمعیتی، قانون جوانی جمعیت، امنیت زیستی، سیاست‌های جمعیتی.

۱. مقدمه

جنگ بیولوژیک، به عنوان تهدیدی پنهان و پیچیده در جهان معاصر، با بهره‌گیری از عوامل زیستی مانند میکروارگانیسم‌ها، سموم و دستکاری‌های ژنتیکی، ساختارهای جمعیتی را تضعیف کرده و پایداری ملی را به مخاطره می‌اندازد. مبانی نظری این جنگ بر اهداف استراتژیک کاهش جمعیت دشمن از طریق بیماری‌های هدفمند یا اختلال در باروری استوار است، که نه تنها قدرت نظامی را کاهش می‌دهد، بلکه بنیان‌های فرهنگی و اقتصادی را نیز فرومی‌پاشد. در جمهوری اسلامی ایران، کاهش نرخ باروری همراه با سالخوردگی شتابان، بحرانی استراتژیک ایجاد کرده که امنیت ملی، اقتصاد و هویت فرهنگی را تهدید می‌کند. عوامل زیستی می‌توانند با تأثیر بر دینامیک‌های جمعیتی، از طریق بیماری‌های عفونی یا مواد شیمیایی، نرخ زاد و ولد را کاهش داده و تعادل نسل‌ها را برهم زنند، جامعه را آسیب‌پذیر سازند.

این ابزارهای زیستی، بخشی از استراتژی استکبار جهانی برای به زانو درآوردن ملت‌هاست، جایی که قدرت‌های سلطه‌گر از عوامل غیرنظامی برای تضعیف جوامع بهره می‌جویند. نمونه‌ای تکان‌دهنده، استفاده رژیم صهیونیستی از غذا به عنوان سلاح در غزه است که با محاصره و محدودیت کمک‌های غذایی، گرسنگی را به ابزاری جنایتکارانه برای نابودی جمعیت بدل کرده و هزاران غیرنظامی را به کام مرگ کشانده است. این رساله، با تحلیل پیوند جنگ بیولوژیک، بحران جمعیتی و سیاست‌های جوانی جمعیت، در صدد تبیین مبانی نظری و اهداف جنگ بیولوژیک، چگونگی تأثیر عوامل زیستی بر

دینامیک‌های جمعیتی، و نحوه پاسخگویی قانون جوانی جمعیت به این تهدیدات است. این پژوهش بر ضرورت حفظ اقتدار جمعیتی به عنوان سپری در برابر تهدیدات زیستی تأکید دارد.

۱-۱. بیان مسئله

مسئله محوری این پژوهش، کاوش در چگونگی بهره‌برداری از جنگ بیولوژیک به عنوان ابزاری استراتژیک برای کاهش جمعیت و پیوند آن با بحران جمعیتی در جمهوری اسلامی ایران و نقش قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت در مقابله با این تهدیدات است. جنگ بیولوژیک، با استفاده از عوامل زیستی نظیر میکروارگانیسم‌های بیماری‌زا، سموم زیستی یا دستکاری‌های ژنتیکی، قادر است با هدف تضعیف ساختارهای جمعیتی، تعادل اجتماعی، اقتصادی و امنیتی جوامع را برهم زند. این تهدید، در جهانی که قدرت‌های استکباری از ابزارهای غیرنظامی برای سلطه بهره می‌جویند، به‌ویژه در برابر ملت‌هایی مانند ایران که با کاهش نرخ باروری کل (TFR) از بیش از ۶ فرزند در دهه ۱۳۶۰ به حدود ۱.۷ در سال ۱۴۰۲ و شتاب‌گیری سالخوردگی مواجه‌اند، اهمیتی دوچندان می‌یابد. این کاهش، که بسیار پایین‌تر از نرخ جایگزینی (۲.۱) است، بحرانی استراتژیک ایجاد کرده که نه تنها پایداری ملی را تهدید می‌کند، بلکه زمینه را برای آسیب‌پذیری در برابر تهدیدات زیستی فراهم می‌سازد.

این پژوهش در صدد پاسخ به پرسش‌های کلیدی است: نخست، مبانی نظری و اهداف جنگ بیولوژیک چیست و چگونه این جنگ‌افزار به عنوان ابزاری برای کاهش هدفمند جمعیت عمل می‌کند؟ دوم، عوامل زیستی چگونه بر دینامیک‌های جمعیتی، از جمله نرخ باروری و ساختار سنی، تأثیر می‌گذارند و چه پیامدهایی برای امنیت ملی دارند؟ سوم،

قانون جوانی جمعیت، مصوب ۱۴۰۰، چگونه با ارائه مشوق‌های مالی، اجتماعی و فرهنگی به این تهدیدات پاسخ می‌دهد و تا چه حد در بازسازی اقتدار جمعیتی مؤثر است؟ فرضیه اصلی پژوهش بر این است که جنگ بیولوژیک، با هدف تضعیف قدرت جمعیتی و از طریق ایجاد اختلال در زاد و ولد یا افزایش مرگ‌ومیر، تهدیدی جدی برای تعادل جمعیتی ایران است و سیاست‌های جوانی جمعیت، به عنوان راهبردی حیاتی، ضرورتی غیرقابل‌انکار برای مقابله با این تهدید به شمار می‌رود.

این پژوهش با تحلیل این تهدیدات و ارزیابی سیاست‌های مقابله‌ای، در پی ارائه راهکارهایی برای حفاظت از نسل و تقویت بنیان‌های جمعیتی است، تا از این طریق، گامی در راستای حفظ هویت ایرانی-اسلامی و پایداری ملی بردارد.

۱-۲. اهمیت و ضرورت مسئله

کاهش نرخ باروری کل در جمهوری اسلامی ایران از بیش از ۶ فرزند در دهه ۱۳۶۰ به حدود ۱.۷ در سال ۱۴۰۲، همراه با سالخوردگی شتابان جمعیت، بحرانی چندوجهی ایجاد کرده که پایداری دینی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و امنیتی کشور را به مخاطره می‌اندازد. از منظر دینی، حفظ نسل و تقویت جمعیت، ضرورتی ریشه‌دار در ارزش‌های اسلامی است؛ روایت پیامبر اکرم (ص): «تَنَاقَحُوا تَكْثُرُوا فَإِنَّیْ أَبَهِیْ بِکُمْ الْأَمَمَ یَوْمَ الْقِیَامَةِ» (بحار، ج ۴۴، ص ۱۷۰) بر اهمیت افزایش نسل به عنوان عاملی برای اقتدار امت تأکید دارد، در حالی که کاهش جمعیت، هویت ایرانی، اسلامی را در برابر تهدیدات فرهنگی و زیستی آسیب‌پذیر می‌سازد. از منظر امنیت ملی، جنگ بیولوژیک، با بهره‌گیری از میکروارگانیسیم‌ها، سموم یا دستکاری‌های ژنتیکی، می‌تواند با کاهش هدفمند جمعیت جوان، توان دفاعی و اقتصادی را تضعیف کند؛ نمونه آن، استفاده رژیم صهیونیستی از محاصره غذایی

در غزه است که گرسنگی را به سلاحی جنایتکارانه برای نابودی جمعیت بدل کرده و هزاران غیرنظامی را قربانی ساخته است. این تهدید، چنان که قرآن کریم در آیه ۶۰ سوره انفال می‌فرماید: «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ»، ضرورت آمادگی در برابر دشمنان را برجسته می‌کند. از منظر امنیت اجتماعی، سالخوردگی جمعیت، فشار بر نظام‌های بازنشستگی، تأمین اجتماعی و مراقبت‌های بهداشتی را افزایش داده، تعادل اجتماعی را برهم می‌زند و با کاهش نیروی کار جوان، بهره‌وری اقتصادی را کاهش داده، وابستگی به نیروی خارجی را شدت می‌بخشد. این امر، آسیب‌پذیری اجتماعی را در برابر تهدیدات زیستی، که می‌توانند نرخ باروری یا سلامت عمومی را هدف قرار دهند، تشدید می‌کند. از منظر سیاسی، کاهش جمعیت، نفوذ منطقه‌ای و اقتدار سیاسی ایران را تضعیف کرده و توازن قدرت را به نفع دشمنان تغییر می‌دهد، در حالی که جمعیتی پویا و جوان، پایه دیپلماسی فعال و پایداری سیاسی است. قانون جوانی جمعیت، مصوب ۱۴۰۰، با ارائه مشوق‌های مالی، اجتماعی و فرهنگی، به عنوان راهبردی ملی، تلاش دارد با ترویج فرزندآوری، اقتدار جمعیتی را بازسازی کرده و سپری در برابر این تهدیدات ایجاد کند. این قانون، با هم‌راستایی با ارزش‌های دینی و ملی، به دنبال کاهش فشارهای اقتصادی و اجتماعی و تقویت بنیان‌های خانواده است. این پژوهش، با تحلیل پیوند جنگ بیولوژیک و بحران جمعیتی، به سیاست‌گذاران در طراحی راهکارهای مؤثر برای حفظ پایداری ملی یاری می‌رساند. ضرورت این مطالعه در هشدار به تعدیات جنگ بیولوژیک نهفته است: از ایجاد بیماری‌های هدفمند و کاهش باروری تا استفاده از ابزارهای غیرنظامی مانند محاصره غذایی، که همگی بخشی از استراتژی استکبار جهانی برای به زانو درآوردن ملت‌هاست. این پژوهش، با تکیه بر شواهد علمی و دینی، گامی در راستای حفاظت از نسل و هویت ایرانی، اسلامی برمی‌دارد.

کووید-۱۹، گواه ظرفیت‌های علمی و فنی موجود در کشور است. با این حال، برای رسیدن به خودکفایی کامل و توانایی مقابله با طیف وسیع‌تری از تهدیدات بیولوژیک، نیاز به افزایش چشمگیر سرمایه‌گذاری‌ها و حمایت از مراکز تحقیقاتی و شرکت‌های دانش‌بنیان در این حوزه وجود دارد (وزارت بهداشت، ۱۴۰۰، ص. ۵۵).

۴-۵-۲. ترویج آموزش عمومی در مورد تهدیدات بیولوژیک: آگاهی، سپر دفاعی جامعه

یکی از مؤثرترین راهبردها برای کاهش آسیب‌پذیری جامعه در برابر تهدیدات بیولوژیک، ترویج و گسترش آموزش عمومی است. طراحی برنامه‌های آموزشی جامع که به افزایش آگاهی عمومی درباره خطرات جنگ بیولوژیک و روش‌های پیشگیری از آن می‌پردازد، نقش کلیدی در ارتقاء تاب‌آوری جامعه ایفا می‌کند. این برنامه‌ها باید از طریق رسانه‌های جمعی، کمپین‌های اطلاع‌رسانی، و آموزش‌های حضوری در مدارس و دانشگاه‌ها، به مردم اطلاعات لازم را در مورد پاتوژن‌های زیستی، راه‌های انتقال بیماری‌ها و روش‌های حفاظت فردی و جمعی ارائه دهند. تجربیات جهانی نشان می‌دهد که کمپین‌های آموزشی مؤثر می‌توانند رفتارهای پیشگیرانه را در میان مردم تا ۶۰ درصد افزایش دهند (بانک جهانی، ۱۳۹۹، ص. ۹۵). در ایران، می‌توان این برنامه‌های آموزشی را با استفاده از بسترهای فرهنگی و دینی، مانند تأکید بر اهمیت سلامت فرد و خانواده در فرهنگ اسلامی، مؤثرتر ساخت (حسینی طهرانی، ۱۳۷۳، ص. ۲۰۰).

علاوه بر این، تقویت فرهنگ سلامت‌محور در جامعه، از طریق آموزش بهداشت عمومی و پیشگیری از بیماری‌های عفونی، به صورت پایدار آسیب‌پذیری جامعه را کاهش می‌دهد. این شامل ترویج سبک زندگی سالم، مانند تغذیه مناسب، فعالیت بدنی منظم و رعایت اصول بهداشتی فردی است که مقاومت طبیعی بدن در برابر عوامل بیماری‌زا را افزایش می‌دهد (مدرسی، ۱۳۹۷، ص. ۱۲۵). نظام آموزشی کشور باید این موضوعات را به صورت عمیق و کاربردی در برنامه‌های درسی خود ادغام کند تا از سنین پایین، آگاهی و فرهنگ سلامت در نسل‌های جدید نهادینه شود (شورای فرهنگی اجتماعی، ۱۴۰۳، ص. ۸۵). با افزایش سطح آگاهی عمومی، جامعه نه تنها در برابر تهدیدات بیولوژیک

مقاوم تر می شود، بلکه قادر خواهد بود در زمان بحران، به صورت آگاهانه و مسئولانه عمل کرده و از شیوع و گسترش بیماری ها جلوگیری کند.

۵-۵-۲. بازنگری در رویکرد همکاری های بین المللی برای پیشگیری از جنگ بیولوژیک: استقلال و منافع ملی

در زمینه همکاری های بین المللی برای مقابله با تهدیدات بیولوژیک، لازم است رویکردی واقع بینانه و مبتنی بر منافع ملی اتخاذ شود. کاهش وابستگی به سازمان های جهانی که گاهی اوقات ممکن است تحت تأثیر قدرت های خاص عمل کرده و سیاست هایی مغایر با منافع ملی را ترویج دهند، از اهمیت بالایی برخوردار است. برخی تحلیل ها حاکی از آن است که سازمان های بین المللی ممکن است با استانداردهای دوگانه در تبادل دانش و منابع، به جای کمک به توسعه ظرفیت های بومی، به نوعی ابزار ترویج سیاست های کاهش جمعیت تبدیل شوند (قاسمی، ۱۳۹۸، ص. ۱۰۰). بنابراین، به جای اتکای صرف به این سازمان ها، تقویت همکاری های منطقه ای با کشورهای همسو و توسعه ظرفیت های بومی در حوزه امنیت زیستی، راهکاری مؤثرتر و پایدارتر است (دانشگاه کاشان، ۱۳۹۳، ص. ۸۰).

همچنین، تأکید بر بازنگری در توافق نامه های بین المللی که ممکن است به سوءاستفاده از فناوری های زیستی منجر شوند، ضروری است. کنوانسیون سلاح های بیولوژیکی (BWC) که در سال ۱۹۷۲ به امضا رسید، هرچند تولید و استفاده از سلاح های زیستی را ممنوع کرده است، اما فقدان یک مکانیسم نظارتی قوی و مؤثر برای اجرای آن، نگرانی هایی را در مورد پایبندی همه کشورها به مفاد آن ایجاد کرده است (موسوی، ۱۳۹۹، ص. ۹۰). ایران باید با تقویت مداوم پدافند غیرعامل و ایجاد مراکز تحقیقاتی مستقل و پیشرفته در حوزه بیوتکنولوژی و امنیت زیستی، به سوی خودکفایی کامل در پیشگیری و مقابله با تهدیدات زیستی حرکت کند. این استقلال و خودکفایی، توانایی کشور را برای حفاظت از جمعیت و منافع ملی در برابر هرگونه تهدید بیولوژیک، چه طبیعی و چه عمدی، به شدت

افزایش خواهد داد (مرکز پدافند غیرعامل، ۱۴۰۲، ص. ۴۸). این رویکرد، نه تنها امنیت زیستی کشور را تضمین می‌کند، بلکه به تقویت جایگاه منطقه‌ای و بین‌المللی ایران نیز کمک شایانی خواهد کرد.

نتیجه‌گیری

جنگ بیولوژیک با تأثیر بر نرخ باروری و مرگ‌ومیر، تعادل جمعیتی ایران را تهدید می‌کند. کاهش نرخ باروری کل از ۶.۵ در دهه ۱۳۶۰ به حدود ۱.۶ در سال ۱۴۰۲، همراه با سالخوردگی جمعیت، پایداری اقتصادی، اجتماعی و امنیتی کشور را تضعیف کرده است. این پژوهش، مکانیزم‌های اثرگذاری عوامل زیستی مانند ویروس‌ها و باکتری‌ها و شایعات مرتبط با تهدیدات بیولوژیک هدفمند را بررسی می‌کند. قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت (مصوب ۱۴۰۰) با مشوق‌های مالی و فرهنگی به مقابله با بحران جمعیتی می‌پردازد، اما موانع اجرایی نظیر کمبود بودجه، تورم و تغییر سبک زندگی اثربخشی آن را محدود کرده است. این مطالعه پیشنهاد می‌دهد که تقویت امنیت زیستی از طریق توسعه زیرساخت‌های بهداشتی، سرمایه‌گذاری در فناوری‌های زیستی، آموزش عمومی و کاهش وابستگی به همکاری‌های بین‌المللی مشکوک، همراه با اصلاحات سیاستی، آسیب‌پذیری جمعیتی را کاهش داده و پایداری ملی را تضمین می‌کند.

منابع

قران کریم

- بانک جهانی. (۱۳۹۹). توسعه/انرژی زیستی و تأثیر بر جمعیت (ترجمه عبدالله باقری نشانی).

تهران: انتشارات بانک جهانی.

- حسینی طهرانی، س. م. ح. (۱۳۷۳). رساله نکاحیه: کاهش جمعیت، ضربه‌ای سهمگین بر پیکر مسلمین. قم: انتشارات علامه طباطبایی.
- دانشگاه کاشان. (۱۳۹۳). همایش ملی پدافند غیرعامل و علوم انسانی. کاشان: دانشگاه کاشان.
- رجیس، ا. (۱۳۷۸). زیست‌شناسی نابودی: تاریخچه جنگ میکروبی مخفی آمریکا (ترجمه ابراهیم متقی). تهران: انتشارات اطلاعات.
- سام دلیری، ک. (۱۳۹۸). جمعیت و قدرت ملی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- سازمان بهداشت جهانی. (۱۴۰۴). گزارش جهانی کووید-۱۹ (نسخه فارسی). تهران: انتشارات وزارت بهداشت.
- سازمان ملل. (۱۴۰۳). چشم‌انداز جمعیت جهان: ویرایش ۱۴۰۳ (نسخه فارسی). تهران: انتشارات سازمان ملل.
- شورای فرهنگی اجتماعی. (۱۴۰۳). موانع فرهنگی فرزندآوری در ایران. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- قاسمی، ص. (۱۳۹۸). جنگ جهانی جمعیت. تهران: انتشارات سروش.
- مجلسی، م. ب. (۱۴۰۳). بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار. جلد ۴۴. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
- مرکز آمار ایران. (۱۴۰۳). گزارش سالانه جمعیت ۱۴۰۲. تهران: مرکز آمار ایران.
- مرکز پدافند غیرعامل. (۱۴۰۲). پدافند زیستی و جمعیت. تهران: مرکز پدافند غیرعامل کشور.

- مرکز پژوهش‌های راهبردی. (۱۴۰۴). *چالش‌های اجرایی قانون جوانی جمعیت*. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس.
- مرکز پژوهش‌های مجلس. (۱۳۹۹). *تأثیر کووید-۱۹ بر جمعیت ایران*. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- مرکز تحقیقات جمعیتی. (۱۴۰۳). *تحلیل روندهای جمعیتی ایران*. تهران: موسسه تحقیقات جمعیت کشور.
- مدرسی، م. ع. (۱۳۹۷). *تغییرات جمعیتی و نقش آن در تحولات مختلف جامعه*. قم: انتشارات دارالعلم.
- مجلس شورای اسلامی ایران. (۱۴۰۰). *قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت*. شماره مصوبه: ۶۹۳۸۵/۲۷۸. تهران: روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران.
- موسوی، س. ر. (۱۳۹۹). *امنیت زیستی و چالش‌های نوین*. تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- وزارت بهداشت. (۱۴۰۰). *گزارش تأثیر کووید-۱۹ بر باروری*. تهران: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.